

BXL-NORD

Een fictiefilm over en met de Brusselse Noordwijk

Tekst: An Van den Bergh - Dēmos vzw

BXL-NORD is een sociaal-artistiek project van Globe Aroma in samenwerking met Kaaitheater en dienstencentrum De Harmonie. De in 2002 opgerichte Brusselse sociaal-artistieke organisatie Globe Aroma stimuleert ontmoetingen in de stad. Ze laat mensen kennismaken met de rijkdom van andermans cultuur en creëert kansen voor vluchtelingen en nieuwkomers met artistieke capaciteiten. Voor het project BXL-NORD gingen kunstenaars Jan Geers en Jamal Boukhriss maandenlang aan de slag

met een heterogene groep mensen. Samen ontwikkelden ze een fictief verhaal dat zich afspeelt in de Brusselse Noordwijk, die gekenmerkt wordt door het deels gefaalde Manhattan-project en de stroom aan migranten als gevolg hiervan. Op 17 december woonden zeshonderd toeschouwers de première van de film bij in het Brusselse Kaaitheater.

In gesprek met Els Rochette van Globe Aroma

Om een goed beeld te krijgen van het project BXL-NORD hadden we een gesprek met Els Rochette, drijvende kracht en coördinator van Globe Aroma.

Dēmos: Hoe is het idee ontstaan om een film over de wijk Brussel-Noord te maken?

Els Rochette: “Vanuit Globe Aroma heb ik regelmatig verkennende gesprekken met diverse kunstenaars. Zo had ik enige tijd geleden een ontmoeting met Jan Geers. We voelden toen al dat er een klik was, dat er zin was om ooit iets samen te doen zonder dat het op dat moment duidelijk was wanneer en hoe dat zou kunnen. Jan had al kortfilms gerealiseerd met mensen die geen professionele acteurs zijn, en dat sprak me aan. Want alle projecten van Globe Aroma worden gedragen door de deelnemers zelf. Daarnaast werkt Globe Aroma altijd samen met partners, we voeren geen enkel project alleen uit. Zo hadden we al een tijd gesprekken met het Kaaitheater, waarin we zochten naar mogelijke samenwerkingen om iets voor elkaar te kunnen betekenen. Soms komen de ideeën voor projecten van de kunstenaars zelf. Voor BXL-NORD zijn we op vraag van Jan Geers in de wijk Brussel-Noord terechtgekomen. En omdat het Kaaitheater daar gelegen is, wilden we dit project met hen realiseren. In de wijk Brussel-Noord woont een zeer diverse mix van mensen: van Europese parlementairen tot mensen zonder papieren. Zonder dat we een concreet plan hadden, voelden we met het Kaaitheater dat we in deze wijk samen iets wilden doen, en uiteindelijk besloten we ervoor te gaan en een film te maken met mensen uit de Noordwijk.”

Dēmos : Hoe bereik je dan mensen om deel te nemen aan het project?

Els: “Enerzijds via ons eigen netwerk en anderzijds via partnerorganisaties. Omdat subsidiedossiers twee jaar op voorhand ingediend worden, is het niet altijd evident om op dat moment al gesprekken met partners te voeren. Je moet lang op voorhand plannen maken, en soms kan de context van de wijk of de situatie van de partnerorganisatie ondertussen veranderd zijn. We zijn in de Noordwijk gaan zoeken naar partners. We hadden door eerdere projecten al contacten met het Klein Kasteeltje, een opvangcentrum voor asielzoekers dat in de wijk gelegen is. We zijn ook met buurthuizen en met een jeugdhuis gaan praten. Bij het jeugdhuis merkten we terughoudendheid en zelfs argwaan, door negatieve ervaringen in het verleden. Ze hadden bij vorige samenwerkingen het gevoel dat de jongeren na het project zonder nazorg aan hun lot overgelaten werden. We zijn ook langsgegaan bij De Harmonie, een dienstencentrum en sociaal restaurant dat er mee voor wil zorgen dat de ouderen en zorgbehoevenden uit de Noordwijk in Brussel langer en kwaliteitsvol zelfstandig thuis kunnen blijven wonen en sociale contacten kunnen leggen. Het enthousiasme dat de mensen van De Harmonie uitstraalden over hun actieve culturele werking zorgde bij mij meteen voor vertrouwen. Uiteindelijk hebben we dan ook beslist om ons vooral te richten op het Kaaitheater en dienstencentrum De Harmonie als voornaamste partners om de film te maken. Buurthuis Millénaire is aanvankelijk niet in het project gestapt, maar heeft ons uiteindelijk wel logistiek ondersteund tijdens de filmopnames.

Ons doel was om een groep deelnemers samen te stellen die divers was op verschillende vlakken (nationaliteit, leeftijd, talenkennis, opleidingsniveau...) en zowel nieuwe mensen bevatte als mensen die we al kenden van vorige projecten. Uiteindelijk kenden we een derde van de groep, zoals Mohammed, een van onze vrijwilligers. Houssein kenden we dan weer helemaal niet. Hij had al aan een theaterproject meegewerkt in Irak en wilde meedoen aan BXL-NORD om te kunnen acteren. Oorspronkelijk wilden we ook de midden- en hogere klasse uit de Noordwijk bereiken, maar dat is ons niet gelukt omdat deze mensen onder meer werken overdag en een heel ander netwerk hebben dan datgene wat wij kennen. Bovendien ontbrak de nodige tijd en mankracht bij Globe Aroma om dat te realiseren door het wegvallen van structurele subsidies. Maar we zijn ontzettend tevreden met het deelnemersaantal: 22 acteurs spelen een rol in de film, allemaal Brusselse mannen en vrouwen tussen 9 en 86 jaar met 10 verschillende nationaliteiten. Daarnaast zijn zes deelnemers actief ingezet op de filmset, binnen de decorploeg, als *accessoirist*, als assistent licht of als steward.”

Dēmos Hoe is de kennismaking met de deelnemers aan het project verlopen? Hoe benaderden jullie hen?

Els: “We zijn een paar keer naar De Harmonie gegaan om er te eten in hun sociaal restaurant. De eerste keer is dat wat raar, dan voel je je een vreemde eend. Maar de volgende keren voel je je er al beter thuis. Kennismaking is een proces dat langs twee kanten moet gebeuren. We hebben samen met de mensen van De Harmonie besproken hoe we hun publiek het beste konden bereiken. Zo hebben zij een maandblad waarin we onze oproep konden plaatsen, maar om mensen concreet te betrekken zijn we met ‘de filmclub’ gestart. Mensen werden op een laagdrempelige manier uitgenodigd: ‘We gaan films tonen, kom je kijken?’ Zo vertoonden we drie dinsdagavonden een film in het Kaaitheater. Voor de film boden we een gezonde warme maaltijd aan, en nadien was er een nabespreking.

Tijdens een van de filmclubs toonde Jan Geers een van zijn eigen films. Dat gaf de deelnemers een idee van waarover het project zou gaan en tot welk resultaat het kon leiden. We legden tijdens de filmclubs ook uit dat we na enkele weken met workshops zouden starten en dat ze konden deelnemen. Voor de eerste workshop was er een dertigtal mensen, waarvan er uiteindelijk een vijftiental tot het einde heeft meegewerkt. De redenen waarom bepaalde mensen afhaakten waren verschillend. Sommigen gaven aan dat ze er geen tijd voor hadden, anderen verdwenen uit beeld zonder dat we goed konden volgen wat daarvan precies de reden was. Het publiek van De Harmonie bestaat uit senioren. Deze mensen hebben wel tijd, maar er zijn dan weer andere dingen waarmee je rekening moet houden. Om hen te motiveren om naar de workshops te komen, ging onze stagiair elke keer voor

de workshop rond 16u naar het dienstencentrum om met de mensen te kaarten of Rummikub te spelen totdat het tijd was om samen naar het Kaaitheater te gaan. Zelfstandig naar het Kaaitheater stappen is voor sommigen al voldoende om af te haken, vandaar ons engagement om tijdig aanwezig te zijn en een band op te bouwen met de deelnemers.

We vonden het belangrijk om de filmclubs in het Kaaitheater te organiseren, op 'neutraal terrein'. Moesten we in De Harmonie gestart zijn, zou dat voor sommige nieuwkomers een drempel geweest zijn. Het Kaaitheater was echt de ideale plaats. We kregen er een rondleiding en in juni kregen we ook tickets om samen met de deelnemers naar een voorstelling te gaan kijken. Zo werd het Kaaitheater stilaan een vertrouwde plek, wat belangrijk was voor de artistieke workshops in de volgende fase van het project.”

Dēmos: Van kennismaking naar filmclubs naar workshops. Kan je voor de duidelijkheid even chronologisch het projectverloop schetsen?

Els: “Op 15 september 2012 hebben we een subsidieaanvraag ingediend en eind januari 2013 kregen we goedkeuring. Op dat moment zijn we opnieuw met de partners gaan praten en gestart met de opmaak van een concrete planning. We hebben met Jan Geers gesproken over de artistieke omkadering en uiteindelijk gekozen om Jan en Jamal Boukhriss als regisseurs aan te stellen. Op 26 april organiseerden we een infomoment, en vier dagen later startte al de eerste filmclub. Dat is heel snel, maar wij merken dat het voor onze doelgroep goed is om kort op de bal te spelen. We hebben dan driemaal een film getoond in het Kaaitheater en daarna zijn we gestart met wekelijkse workshops op dinsdagavond, ook in het Kaaitheater. In de zomervakantie heeft het project vijf weken stilgelegen. Hoewel, niet echt stil, want in die periode schreef Jan het scenario. Oorspronkelijk was het onze bedoeling om deelnemers te laten meeschrijven, maar dat is niet gebeurd. Er was ook geen vraag naar. Na de vakantie moesten we de draad terug oppikken. We belden iedereen op of stuurden een sms. In de workshops daarna werd het scenario voorgelegd aan de acteurs en speelden we met hen verschillende scènes afzonderlijk na. De deelnemers kregen hierdoor een zekere (artistieke) vrijheid, en de regisseurs konden zo beter inschatten wie welke rol zou kunnen invullen. In oktober werden dan de acht draaidagen in blokken van twee dagen ingepland. Die tussenpauzes waren nodig. We werkten immers niet met professionele acteurs, en op die manier konden zij het project nog combineren met werk en gezin. Tussen de laatste draaidag en de première zaten twee maanden voor montage en muziekopnames.”

Dēmos: Hoe verliepen die draaidagen?

Els: ‘Tijdens de draaidagen beschikten we over een volledige professionele filmcrew, bijgestaan door vrijwilligers. De regie en spelcoaching waren in handen van Jan en Jamal. De eerste assistent regie heeft de planning gemaakt. Dat was echt nodig met zo veel acteurs en verschillende locaties. En dan had je nog de tweede assistent regie, de mensen van het licht en geluid, de costumière en de visagiste, enzovoort. De taak van Globe Aroma tijdens de draaidagen was ervoor te zorgen dat mensen op tijd waren en goed omkaderd werden. Voor elke draaidag hebben we de deelnemers nog eens opgebeld. Je voelt dan onmiddellijk aan of ze enthousiast of bang zijn. Sommige mensen werden aan hun deur opgehaald. Er stond ook altijd iemand stand-by met zijn wagen. De deelnemers hebben we tijdens de draaidagen als professionals benaderd. Globe Aroma staat erop om in sociaal-artistieke projecten steeds een budget te voorzien voor de vergoeding van deelnemers. Je verwacht veel van hen, en zij maken je project. We zijn er zeker van dat de deelnemers niet meededen voor de vergoeding, maar toch is dit een belangrijke erkenning wanneer je verwacht dat ze er ook staan als professionals.”

Dēmos: Hoe hebben jullie het project bekendgemaakt, en hoeveel mensen zijn er naar de première gekomen?

Els: “We hebben intensief gecommuniceerd naar de media, maar kregen uiteindelijk vooral aandacht van lokale pers. TV Brussel is tijdens de opnames op bezoek gekomen en in Brussel Deze Week stond er een mooi artikel over ons project. Ook op FM Brussel was er aandacht voor de film. We namen tijdens persinterviews altijd minstens twee deelnemers mee, zodat zij ook hun mening konden delen. We wilden nog flyereren om heel diverse mensen uit de buurt van het Kaaitheater en de Noordwijk te mobiliseren om te komen kijken, maar dat is niet gelukt omdat we over te weinig mankracht beschikten. De communicatie voor de première was eigenlijk te laat. De affiche was pas de dag ervoor klaar. We hebben vooral via mail, Facebook en de websites van Globe Aroma en het Kaaitheater gecommuniceerd. Maar uiteindelijk zijn we heel tevreden over ons bereik. De première was heel tof. Er waren zeshonderd toeschouwers, dat is best veel.”

Dēmos: Wat zijn nu de ambities nog voor de verspreiding van de film?

Els: “We zullen de film BXL-NORD opsturen naar kortfilmfestivals en cultuur- en gemeenschapscentra in heel Vlaanderen aanschrijven. TV Brussel heeft zich al geëngageerd om de film uit te zenden. Wat we zeker ook nog willen doen is een herneming van de film op een meer toegankelijke locatie in de Noordwijk. Dit zou bijvoorbeeld kunnen in de cinemazaal Pôle Nord, waar dienstencentrum De Harmonie maandelijks een film vertoont. Want uiteindelijk was dat toch de voornaamste ambitie van ons project: mensen uit de wijk zelf betrekken. We moeten het project teruggeven aan de wijk.”

EEN (DRAAI-)DAGJE OP DE SET VAN 'BXL-NORD'

Woensdag 9 oktober, 9u05 in de ochtend. Al vijf minuten te laat. Ik loop tussen de hoogbouw in de wijk voor het station Brussel Noord en vrees dat ik verdwaald ben. "Op een draaidag kan je het je niet permitteren ook maar één minuut te laat te zijn", hoor ik de stem van Jamal in mijn hoofd. En dat lijkt me met een kostprijs van meerdere duizenden euro's per draaidag inderdaad niet overdreven. Uiteindelijk vind ik het buurthuis Millénaire op de Antwerpsesteenweg, verscholen achter een enorm betonnen trappenhuis. Erboven pakken dikke zwarte wolken samen.

Eenmaal binnen word ik verrast door de oase van rust. Er zit een tiental mensen koffie te drinken aan tafels en in zetels. Els verwelkomt me, en ik verontschuldig me uitgebreid. "Geen probleem," zegt ze, "de crew is beneden volop bezig met de opbouw van de set. Hierboven bereiden de acteurs zich een beetje voor op hun scène. Pak maar een koffie." Dat doe ik en ik zet me naast Yao en de negenjarige Emma in de zetel. Zij spelen in de film moeder en dochter, en het lijkt alsof ze dat in het echt ook zijn. Ze zijn allebei wat zenuwachtig en prutsen aan elkaars haar, onder het wakende oog van Britt, de visagiste. Na een babbeltje word ik zelf zenuwachtig van het wachten. Dus stort ik me maar op het bijvullen van de thermos koffie, die op een dag als deze nooit leeg mag zijn.

De rust duurt niet lang, want exact om 9u30 start de opname van de eerste scène, zoals voorzien in de *call sheet*. We dalen allemaal de trappen af naar de ondergrondse parkeergarage. De set ligt verscholen tussen rijen auto's en camionettes. Hier is een team van meer dan dertig mensen in het donker aan het werk. Meteen wordt ik aangesproken door Andreas, de *second assistant*. Hij stelt zich voor, vraagt mijn naam en bedankt me om te komen helpen. "Als je iets nodig hebt of als er iets niet duidelijk is vandaag spreek je mij maar aan, oké?" En zonder mijn antwoord af te wachten, loopt hij alweer weg om de acteurs in een ziekenwagen te helpen. In de eerste scène van vandaag neemt Saïd zijn vrouw Yao en dochter Emma mee in zijn pasgekochte ambulance, die achteraf gestolen blijkt te zijn. Ik blijf even staan kijken naar de indrukwekkende gang van zaken. Jan en Jamal zitten met een koptelefoon achter een klein schermje en volgen nauwgezet alle bewegingen en woorden van de acteurs. *First assistant* Soraya deelt de lakens uit en zwaait nonchalant met haar klapbord. Iedereen zwijgt wanneer zij roept: "*Silence*, iedereen stil. *On commence*, we beginnen."

Even later word ik naar buiten gestuurd om een paar boodschappen te doen. Op het lijstje: vier pakjes sigaretten – Camel, Winston rood, Marlboro Light en blauwe Gauloises – én keukenrol. Het bovenstuk van de koffiezet is stuk en voor de derde keer die ochtend is de koffie overgelopen. Wanneer ik terugkom, is het even pauze voor de acteurs. Yao en Thomas oefenen hun scène. Ze discussiëren met veel verve over de emoties achter de zinnen 'Je trouves ça louche.' 'Comment, louche?' Emma zit ernaast en eet een appel. Wanneer ze terug aan de slag gaan, zet ik met Karen de tafels klaar voor het middageten. Ze werkt al tien jaar voor het Kaaitheater en is als publiekwerkster van bij het begin betrokken bij het project. Enkele weken geleden heeft ze loopbaanonderbreking genomen om terug te gaan studeren, maar ze vindt het maar evident dat ze hier nu komt meehelpt: "Ik heb hartzeer als ik eraan denk dat ik dit soort projecten moet missen." We zoeken naar een manier om één lange tafel te maken zodat iedereen gezellig samen kan eten, maar de ruimte is te klein. Aan een tafeltje in een hoek werkt Fabrizio onafgebroken door. Je zou denken dat het werk van een locatiescout klaar is op de draaidagen, maar dat blijkt dus niet zo te zijn. Hij is voortdurend aan het bellen en loopt regelmatig naar de set om te controleren of de afspraken die gemaakt werden met de eigenaars wel worden nageleefd.

In de zetel zit Hein op zijn gemak een boek te lezen. Hij is vandaag de oudste deelnemer op de set en de enige blanke man. Hein: "Eigenlijk ben ik er op een vreemde manier ingerold. Ik zou er uit mezelf nooit aan hebben deelgenomen, maar nu ben ik zo blij dat ik het gedaan heb. Vooral de draaidagen zijn uniek om mee te maken." Hein werkt als vrijwilliger in dienstencentrum De Harmonie en geeft er computerles. Het was coördinator Gert die hem overtuigde dat het filmproject iets voor hem kon zijn. Houssein komt erbij zitten met een koffie. Ze wachten tot het hun beurt is. Hun eerste scène was nog voor de middag gepland, maar de planning loopt een beetje achter. Hein en Houssein spelen collega's-ziekenbroeders in de film. Het is Heins ziekenwagen die gestolen wordt. Op mijn aandringen vertelt Hein het hele scenario van de film. Alleen het einde wil hij niet kwijt. "Het einde is magnifiek", zegt hij, en zijn ogen schitteren.

Dan is er even paniek wanneer de draagriem van de camera gebroken blijkt. "Binnen het uur hebben we een nieuwe nodig!", roept Soraya door de walkietalkie. Els begint als een bezetene rond te bellen en het lukt, even later wordt een nieuwe riem afgeleverd. "Ongelooflijk, ik kan gewoon een productiehuis beginnen met alle contacten die ik intussen heb opgebouwd", zegt Els. De scènes in de parkeergarage zijn intussen allemaal ingeblikt. Iedereen helpt mee, want om 12u moeten alle door de set ingenomen parkeerplaatsen weer vrij zijn. Het materiaal wordt in sneltempo op karren geladen en naar de straatkant gerold voor de namiddagscènes. Samen met Abou en Abdel blijf ik op het materiaal letten terwijl iedereen gaat eten. Zelfgemaakte pizza's. Ik zie scheel van de honger wanneer ik na een half uur word afgelost. Boven hoor ik dat Yao even is weggereden met Els. Haar zoon van negen jaar is niet thuisgekomen van school en ze weten niet waar hij is. Gelukkig verschijnt ze een uur later weer op de set met haar twee zoontjes en hun grootmoeder, en hoeft er geen stand-in gezocht te worden.

In de namiddag wordt er volledig buiten gedraaid, aan de straatkant voor de woonblokken. Nu is het de beurt aan Hein en Houssein. De scène speelt zich af op het moment dat de ziekenwagen van Hein hen per toeval in volle vaart voorbijrijdt. Houssein kan hem tegenhouden en er ontstaat een discussie over van wie de ambulance nu eigenlijk is. Dan krijgt Hein een beroerte. Best een spannende scène, eigenlijk. Ik heb intussen een fluovestje gekregen en samen met Karen, Abdel, Abbou en Patrice is het onze taak om voorbijgangers tegen te houden en om te leiden op de momenten dat er gedraaid wordt. Dat gaat zonder problemen. De meeste buurtbewoners en jongeren die er rondhangen vinden het een spannende gebeurtenis en blijven staan om te kijken. De kinderen zijn vooral nieuwsgierig naar Emma, die tijdens de scènes op de schoot van Yao in de ambulance zit. Ze willen weten of ze een echte actrice is. Wanneer het cameraperspectief verandert en zich naar de straatkant richt, moeten we tijdens het draaien nu ook het verkeer aan weerszijden van de straat tegenhouden om geluidshinder te vermijden. Elk scènebeeld wordt wel tien keer herhaald vanuit andere invalshoeken. En telkens zijn de licht- en geluidstechnici en het *grip*-team druk in de weer en wisselen ze onverstaanbare termen uit. De filmwereld heeft zijn eigen taaltje, zoveel is duidelijk.

De namiddag vliegt voorbij, met veel koffie en koekjes, een blitzbezoek van Brussels minister Brigitte Grouwels en interviews door TV Brussel. Bijna ongemerkt wordt het stilaan donker en beseffen we dat er sinds de middagpauze aan één stuk door is gewerkt. Yao, Saïd en Emma zitten nu al meerdere uren in de ambulance. Er worden stilaan flauwe grappen gemaakt en wanneer er niet gedraaid wordt hangt Emma half uit het raampje turnoefeningen te doen. Eindelijk doet Soraya teken dat het ingeblikt is en volgt er een bescheiden applausje door de hele ploeg. Iedereen is moe. Toch zit het werk er nog niet op. Bovenaan de trappen moet er nog één scène gedraaid worden. Intussen is het helemaal donker geworden. Het materiaal dat niet meer nodig is, wordt opgeruimd. Ik ga met Abdel naar boven om de onthaalruimte te vegen. De spelers komen één voor één binnendruppelen om nog wat stoom af te laten en de laatste restjes op te eten. Dan zit de tweede draaidag van BXL-NORD er helemaal op. “Het wordt een pareltje”, zegt Hein voordat hij vertrekt. En ik denk dat hij gelijk zal krijgen.

360° EVALUATIE

Het project BXL-NORD werd maar mogelijk dankzij de intensieve samenwerking tussen Globe Aroma en partnerorganisaties Kaaitheater en dienstencentrum De Harmonie. Voor een grondige kijk op het project spraken we dan ook achtereenvolgens met Lana Willems van het Kaaitheater en Gert en Helena van dienstencentrum De Harmonie over hun beleving van het project. Tot slot hadden we nog een fijne babbel met Hein en Saïd, twee deelnemers aan het project.

Natuurlijke vorm van samenwerken

De samenwerking tussen Globe Aroma, dienstencentrum De Harmonie en het Kaaitheater lijkt voornamelijk ontstaan te zijn vanuit een wederzijds buikgevoel bij de verschillende partners. Een buikgevoel dat bleek te kloppen en de sleutel was tot een succesvol project. In het verleden werkten Globe Aroma en het Kaaitheater reeds samen voor het project Home and Away. De samenwerking is nadien een beetje verwaterd, maar dit project heeft de banden tussen beide partijen opnieuw aangehaald. Hoewel kunstencentrum Kaaitheater zich in de Noordwijk bevindt, trekt het weinig buurtbewoners aan. Voor hen was BXL-NORD de ideale kans om de affiniteit met de bewoners van de Noordwijk te verhogen, hun aanbod uit te breiden en een ander publiek aan te trekken. Maar het was niet alleen de link met de buurt die een band schepte tussen beide partners. Ook de professionele omkadering waarmee Globe Aroma werkt, heeft het Kaaitheater over de streep getrokken. Lana: “Moest een amateurgezelschap met een dergelijk projectvoorstel naar ons stappen, dan zou het anders

liggen en minder snel een plek krijgen. Of een project past binnen het programma van het Kaaitheater wordt vooralsnog afgetoetst aan de artistieke werking en finaliteit. Dat zit goed bij Globe Aroma, we spreken dezelfde taal. Dat ze dit project bovendien moesten realiseren in een periode waarin hun structurele middelen stopgezet werden, was voor ons een extra stimulans om hen te ondersteunen en onze schouders er mee onder te zetten, ook financieel.”

De zoektocht naar sociale partners in de wijk liep niet van een leien dakje. Els: “Globe Aroma heeft geen eigen netwerk in de Noordwijk en moest haar sociale netwerk dus uitbreiden met organisaties die rechtstreeks contacten hebben met wijkbewoners. Na enkele gesprekken hebben we beslist om ons vooral te richten op De Harmonie, een lokaal dienstencentrum in de Noordwijk. Zij hebben een goede kennis van de wijk en directe contacten met wijkbewoners die naar het dienstencentrum komen. Het *triggerde* ons ook om te werken met senioren, wier leefwereld op het eerste zicht ver af staat van die van mensen zonder papieren. Bovendien heeft De Harmonie heel wat connecties in de wijk die wij nodig hadden om de film tot een goed einde te brengen. Zo stelde De Harmonie voor om te filmen op het dak van de WTC-toren, en gaf iemand regisseur Jan een rondleiding door de wijk .”

Dat de samenwerking rond het filmproject niet alleen interessant was voor Globe Aroma bleek duidelijk uit het gesprek met Gert en Helena. Helena: “We voelden bij Globe Aroma een oprecht engagement, en dat heeft ons doen besluiten om mee te stappen in dit project. Dit engagement vertaalde zich bijvoorbeeld in het feit dat ze al eens kwamen eten in ons restaurant om zo meer voeling met onze werking te krijgen.” Een heel belangrijke rol in de samenwerking tussen De Harmonie en Globe Aroma was weggelegd voor Sam, een stagiair bij Globe Aroma. Hij bracht de mensen van De Harmonie naar het Kaaitheater en terug. Gert: “Het feit dat Sam in de namiddag aanwezig was in De Harmonie om samen met enkele van onze dames Rummikub te spelen, werkte enorm drempelverlagend en werd door onze mensen echt geapprecieerd. Ons dienstencentrum wordt vaak aangesproken en uitgenodigd door allerlei culturele organisaties voor samenwerkingen die niet verder reiken dan het functionele, de deelname aan hun activiteiten.” Ook Globe Aroma botste in haar zoektocht naar partners voor dit project op de vooronderstelling bij sommige organisaties ‘dat het weer artiesten zijn die hier in de wijk iets komen doen, maar nadien onze mensen laten vallen’. Helena verwoordde het als volgt: “Vaak ben ik de persoon die dan gauw vijf man moet optrommelen, en in de ogen van onze mensen ben ik dan ook de enige contactpersoon voor de activiteit of organisatie waarvoor we mensen zoeken. Bij het project BXL-NORD was Sam het enthousiaste aanspreekpunt. Hij was aanwezig en moedigde onze mensen aan. Dat maakt een groot verschil!”

Oprechte contacten en betrokkenheid

Persoonlijk contact en een goed buikgevoel bleken niet enkel cruciaal in de samenwerking tussen de partners, maar ook in het aantrekken en motiveren van deelnemers voor het project. Samen met de partners werd gezocht naar de meest geschikte communicatiekanalen. In De Harmonie gebeurde dit in eerste instantie door een artikel in hun maandblad, dat door de meeste van hun bezoekers intensief wordt gelezen. Vervolgens werd er één filmclub georganiseerd in De Harmonie zelf, waar regisseur Jan Geers de mensen warm kwam maken. Vanaf dan gingen alle filmclubs door in het Kaaitheater. Els: “We hebben de eerste contactmomenten heel laagdrempelig gehouden. Zo draaiden de drie films die we toonden allemaal rond het thema ‘familie’, omdat iedereen toch wel ergens familie heeft. Uiteindelijk bleek dit ook een ideale opstap om over persoonlijke anekdotes te praten. Het leren kennen van nieuwe mensen en het beluisteren van hun individuele verhalen werd door de deelnemers geapprecieerd en gaf nieuwe deelnemers een gevoel van betrokkenheid. Het zorgde er ook voor dat de stereotypen over elkaar werden doorbroken. Op voorhand dacht ik dat het niet makkelijk zou zijn met al die nationaliteiten bij elkaar, dat de oudere mensen misschien sneller bang zouden zijn of zo. Maar dat bleek echt uit de lucht gegrepen. Het onderlinge contact en het vertellen van persoonlijke verhalen maakt dat je meer ziet dan ‘Hoessein, de Irakees van 24’, bijvoorbeeld.”

Saïd, een van de hoofdrolspelers, gaf aan dat het feit dat er eerst samen gegeten werd en dan een film vertoond werd voor hem een reden was om eens te gaan kijken. Hij had in 2009 kennisgemaakt met de werking van Globe Aroma en er schilderijen tentoongesteld. Bovendien had Saïd nog zijn vriend Thomas meegebracht, en zo groeide de groep geïnteresseerden spontaan. Hein, vrijwilliger bij De Harmonie en eveneens een van de hoofdrolspelers, vertelde dat hij over de streep getrokken werd door Gert van De Harmonie. Gert had aangegeven dat zo'n project echt iets voor hem was, en dus is hij uit nieuwsgierigheid eens gaan kijken. Het enthousiasme en de sfeer onder de deelnemers overtuigden hem om mee te doen. Hein: "Ik herinner mij vooral hoe iedereen elkaar tijdens de workshops aanmoedigde om de eigen grenzen te verleggen. De erkenning van de groep en het gevoel dat je iets goed doet, zijn stimulansen om verder te doen. Elke dinsdag gingen we met een applaus naar huis."

De lat hoog leggen

Dat geen enkel sociaal-artistiek project over rozen gaat, bewijst ook het project BXL-NORD. Er ontstaat een hechte groep en het zelfvertrouwen van de deelnemers groeit, maar op een gegeven moment komt dit alles onder spanning te staan door de artistieke keuzes die gemaakt moeten worden. Het eerste moment waarop dit zichtbaar werd, was de rolverdeling. Zo werd een van de hoofdrollen toebedeeld aan Saïd, die compleet verrast was door de keuze van de regisseurs, maar de kans met beide handen greep. Saïd: "Er ging voor mij een nieuwe wereld open tijdens de opnames. Ik was zwaar onder de indruk van de professionaliteit waarmee gewerkt werd." Al bij al verliep de rolverdeling heel vlot, iedereen kon de gemaakte keuzes volgen.

Ook tijdens de montage kwam de spanning tussen het sociale en artistieke aspect van het project naar boven. Els: "Het was van bij het begin absoluut de bedoeling dat iedereen die deelnam aan het project ook te zien zou zijn in de film. Maar op het moment van de montage ontdekten we bij het bekijken van een preview dat sommige mensen er niet inzaten. We hebben dan toch nog geprobeerd druk uit te oefenen op de regisseurs om die mensen er alsnog in te krijgen. Maar dat is een moeilijk dilemma: ga je voor honderd procent artistieke kwaliteit, of laten we die naar beneden gaan om iedereen te kunnen betrekken? Als puntje bij paaltje komt, primeert toch de artistieke kwaliteit." De eerder genoemde verbondenheid tussen de deelnemers heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat deelnemers tamelijk makkelijk konden aanvaarden dat ze niet in de film mochten meespelen. Els: "Toen ik aan een deelneemster vroeg of ze het niet spijtig vond dat ze eruit was geknipt, antwoordde ze: 'Nee, helemaal niet, ik vind het gewoon spijtig dat we elkaar niet meer zo veel gaan zien, dat de wekelijkse dinsdagen weggevallen zijn.' Dat zegt wel veel."

En dan is er uiteindelijk de première, het moment waarop het eindproduct getoond wordt aan een breed publiek. Zowel de partners als deelnemers van BXL-NORD waren het erover eens dat de première meer dan geslaagd was. Niemand had op voorhand durven dromen dat er zeshonderd mensen naar de voorstelling zouden komen kijken. Het mooie aan deze avond was ook de artistieke discussie achteraf. Zo vonden sommige mensen de plot niet zo sterk, anderen vonden dan weer dat bepaalde acteerprestaties beter konden. Dit toont dat veel mensen met een andere bril naar zo'n voorstelling komen kijken. Voor bepaalde toeschouwers is het misschien het resultaat dat telt, daar waar door alle partners het proces als belangrijkste werd ervaren. Lana maakte in dit kader dan ook een mooie opmerking: "Die film is maar die film. Bekijk je hem echter in de context waarin deze film is gemaakt, dan is het wel wauw."

Wat overblijft

Een belangrijk criterium voor Globe Aroma om te zeggen of een project geslaagd is of niet, is of de mensen die er mee ingestapt zijn er veel aan gehad hebben en er gelukkiger van worden. Als we Hein mogen geloven, is die doelstelling alvast ruimschoots bereikt: "Wat ik heel waardevol gevonden heb, is al die mensen die ik heb leren kennen. Die Marokkanen en mensen van Irakese afkomst, dat is echt zo'n

plezier. Ik heb er ook nog wat vrienden aan overgehouden.” Dezelfde geluiden horen we bij Saïd: *“C’est ça qui a fait le charme dans cette ambiance là, les relations sociales. Je dis toujours qu’on parle avec la langue internationale. On parle avec les mains et les pieds, et le message, il passe.”*

Het filmproject is erin geslaagd om bruggen te slaan tussen verschillende culturen en verschillende generaties. Het perfecte voorbeeld hiervan is de band die deelnemers Hein en Houssein, die in de film collega’s spelen, tijdens en na het project met elkaar hebben opgebouwd. Na het project hebben nog verschillende deelnemers contact met elkaar. Zo gingen verschillende deelnemers kijken naar een theaterperformance van Houssein en heeft Hein het migratieverhaal van Houssein verteld tijdens een familiefeest. Er zijn ook een aantal mensen die door de gelegde contacten nu andere culturele activiteiten ondernemen, zoals samen zingen in het koor van de Bozar. Het project heeft deelnemers gestimuleerd om elkaar meer te ontmoeten in de ‘echte’ buitenwereld, het multiculturele Brussel.

Het project heeft ook een verandering teweeggebracht bij de betrokken organisaties. De samenwerking met Globe Aroma heeft het Kaaitheater alvast kritisch doen nadenken over het sociale luik van de eigen organisatie. Lana: “Als kunstencentrum kan je niet alles doen, je moet keuzes maken, want je hebt ook andere verantwoordelijkheden, zoals het ondersteunen van jonge kunstenaars. Maar een buurtproject als BXL-NORD willen we er ook niet als een soort van *greenwashing* bijnemen. Het engagement moet echt en oprecht zijn. En dat is het ook, we hebben er veel bij te winnen. Een organisatie als Globe Aroma brengt ons in contact met andere organisaties en mensen, waardoor je soms stappen durft te zetten die jaren geleden nooit gezet zouden zijn. In onze deelname aan het project school de hoop dat deelnemers later nog aan andere artistieke projecten zouden meedoen, als kunstenaars, figuranten, vrijwilligers... of publiek. Als we daarin slagen, is dit echt een succes. Dan voel je dat je een langetermijntraject aangaat met de buurt.” Zoals Lana echter ook terecht opmerkte is het maar de vraag of één voorstelling ervoor kan zorgen dat het diverse publiek dat aanwezig was op de première ook de weg naar andere voorstellingen zal vinden. De samenwerking met dienstencentrum De Harmonie heeft alvast een duw in de rug gekregen. Lana: “De Harmonie organiseert regelmatig culturele uitstappen, maar we merken dat het Kaaitheater bijna nooit op hun agenda staat. Dus nu hebben we binnenkort een afspraak met hen om het hier samen eens over te hebben. En binnenkort loopt hier een voorstelling waar we mensen ouder dan zestig jaar voor nodig hebben. Daar kunnen we ook De Harmonie bij betrekken. Zodra je mensen persoonlijk kent, leg je veel gemakkelijker contact.”

Vanuit het dienstencentrum was men aanvankelijk vooral in het project gestapt omwille van het artistieke resultaat, waardoor hun mensen een unieke ervaring konden opdoen en mogelijk ook hun locatie in beeld zou komen. Omdat het gebouw van De Harmonie binnenkort wordt gerenoveerd, was dit voor hen niet onbelangrijk. Het gebouw is uiteindelijk niet in beeld gekomen, maar de effecten bleken wel veel groter dan eerst gedacht. Gert: “Het project heeft het mogelijk gemaakt om verschillende gemeenschappen bij elkaar te brengen. Ik zag mensen met elkaar dansen en babbelen waarvan ik tevoren nooit gedacht zou hebben dat zij dat zouden doen. Het publiek in De Harmonie is immers doorgaans echt Belgisch. We zoeken wel mogelijkheden om dat te doorprikken, maar dat is in de praktijk niet makkelijk. Dit project heeft ons overtuigd om nog meer inspanningen te doen om contacten te leggen met andere gemeenschappen en culturen in onze wijk. We zijn al bij de Turkse gemeenschap in de moskee geweest en hebben ook Maghrebijnse mensen geïnterviewd. Ondertussen zijn we samen met twaalf gesluisde vrouwen naar de kerstmarkt geweest, een succes.”

Ook bij Globe Aroma blijven er veel sporen achter van het project BXL-NORD. Els: “We nemen deelnemers van al onze projecten op in onze contactenlijst en nodigen hen uit voor volgende activiteiten zoals concerten, feestjes of nieuwe projecten. Dat is niet evident, want velen van deze groep moeten gebeld worden om ze te bereiken. Anderzijds zijn er nu drie madammen via dit project in contact gekomen met Bozar en nemen zij nu deel aan het koorproject van Bozar. Over de samenwerking met De Harmonie zijn we heel tevreden. We gaan nu ook bij andere projecten contacten leggen met dienstencentra. Dat is iets wat we bijgeleerd hebben: intergenerationeel werken. Dat was echt zoiets waarvan ik dacht: wat gaat dat worden? Maar dat is dus goed meegevallen!”